

مدل پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن

نرگس وحیدنیا^۱

خدابخش احمدی نوده^۲

مژگان مردانی راد^۳

نورعلی فرخی^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین شاخص‌های سلامت جنسی و تدوین الگوی پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن کریم صورت پذیرفت. این پژوهش با استفاده از روش‌های استنتاجی، تحلیل محتوا، روش دلفی و مطالعه میدانی انجام شده است. در بخش کیفی، از رویکرد تحلیل محتوا استفاده گردید. سپس شاخص‌های سلامت جنسی شامل پایبندی به ارزش‌ها، خودمراقبتی، داشتن حیا، عفاف و پاکدامنی، انجام ازدواج، ازدواج مناسب، ازدواج مجدد و چندهمسری، تعامل مناسب بین زن و شوهر، طلاق شایسته، رفتار جنسی سالم، رفتار جنسی ناسالم و روش‌های مقابله با انحرافات جنسی استخراج گردید. به منظور ارتباط سنجی این شاخص‌ها، از مطالعه میدانی استفاده شد. جامعه آماری، شامل ۵۷۲ نفر بودند و در تدوین الگوی پیشگیری از خیانت زناشویی، ۸ شاخص تایید شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد با توجه به آیات و مستندات کلام وحی، در خصوص شاخص‌های سلامت جنسی که مفصلاً به عوامل و راهکارهای آن و روش‌های مقابله با انحرافات جنسی پرداخته شده است، وجود این مبانی، ضمن تقویت روابط زناشویی و تحکیم خانواده، موجبات پیشگیری از خیانت‌های زناشویی در زندگی مشترک را فراهم می‌آورد.

واژگان کلیدی: خیانت زناشویی، شاخص‌های سلامت جنسی، روان‌شناسی اسلامی، قرآن.

۱. دانشجوی دکتری گروه تربیت و مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرکزی، تهران، ایران؛
N.vahidniya@yahoo.com

۲. استاد مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)؛
kh-ahmady@yahoo.com

۳. استادیار گروه تربیت و مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران؛
mmrad11@yahoo.com

۴. دانشیار گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران؛
farrokhinoorali@gmail.com
تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۱/۱۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۶/۱۱

مقدمه

خانواده در زمره مهم‌ترین نظام‌های اجتماعی است که بر پایه ازدواج بین دو جنس مخالف شکل می‌گیرد. حفظ و تداوم خانواده، از اهمیت زیادی برخوردار است. این اهمیت، خود را در ساختار آن و در کسب و حفظ صمیمیت، نشان می‌دهد و پژوهش‌های متعددی، نقش آن را در سلامت جسمی و روانی تأیید کرده‌اند (برای مثال: امری، هورن و بیم، ۲۰۱۲ و بریت ویت، دلوی و فینچام، ۲۰۱۰). روابط جنسی نیز بخش جدایی‌ناپذیر روابط عاشقانه است. با این وجود، با نگاهی گذرا به آمار و ارقام، متوجه می‌شویم که نهاد خانواده رفته‌رفته دچار دگرگونی‌هایی در روابط، کارکردها و حتی شکل خانواده شده است. با خیانت، تعهد زناشویی خدشه‌دار شده و ثبات و موفقیت یک ازدواج، دچار آسیب جدی می‌شود. (رضایی و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۵)

تعاریف متعددی درباره خیانت زناشویی شده است. یکی از بهترین تعاریف، که ابعاد گوناگون آن را نیز شامل می‌شود به آبراهامسون و همکاران (Abrahamson et al, 2012, p1502) تعلق دارد که آن را به هرگونه زیر پا گذاشتن و نقض رابطه زناشویی از طریق برقراری صمیمیت جسمانی، جنسی یا عاطفی یا فردی خارج از رابطه تعریف کرده‌اند. خیانت زناشویی، نقض پیمان فرضی یا تعیین شده زوجین در خصوص انحصارطلبی عاطفی و یا جنسی است که می‌تواند خود را به صورت جسمی (جنسی)، عاطفی یا مجازی نشان دهد (فینچام و می، ۲۰۱۷، ص ۷۳) خیانت زناشویی را ارتباط جنسی یا شخص سوم خارج از روابط زناشویی می‌دانند. بعضی نیز حیطه گسترده‌تری را قائل شده و آن را داشتن رابطه جنسی یا عاطفی یا اینترنتی و یا ترکیبی از آنها می‌دانند. خیانت زناشویی، شامل طبقه خاصی از جامعه نمی‌شود؛ بلکه اقشار اجتماع در معرض تهدید آن قرار دارند (غلام‌پور و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۰). مطالعات نشان می‌دهد که در آمریکا ۲۲ تا ۲۵ درصد مردان و ۱۱ تا ۱۵ درصد زنان متأهل، روابط خارج از ازدواج داشته‌اند. در ایران

1. Emery, Horn and Beam, p135, 2010, 2012, Braithwaite, Deloitte and Fincham, p10.

2. Fincham & May

نیز بر اساس تحقیقات اندک انجام یافته، وجود چنین روابطی تایید می‌شود؛ ولی از ابعاد آن اطلاعات تقریبی نیز در دست نیست که احتمالاً به دلیل حساسیت شدید موضوع در این جامعه می‌باشد. (نوایی و محمدی، ۱۳۹۴، ص ۲۲)

خیانت زناشویی، از منظری، به چهار نوع بی‌وفایی جنسی، عاطفی، ترکیبی (عاطفی و جنسی) و مجازی (شامل رابطه جنسی تلفنی، گفتگوهای جنسی و مشاهده فیلم‌های پورن) تقسیم می‌شود (مومنی، کرمی و جویری زادگان، ۱۳۹۶، ص ۲۲۲). خیانت، یکی از منابع اصلی است که سلامت جنسی را به خطر می‌اندازد.

در رابطه با عوامل پیشگیری از خیانت زناشویی، مطالعات نسبتاً اندکی صورت گرفته است. مطالعه سالاری فر (۱۳۹۳، ص ۶۹)، مواردی از قبیل روابط کلامی پسندیده و مطابق با عرف جامعه، سرپرستی شوهر در منزل، رعایت حدود روابط جنسی، حفظ معنویت و دینداری در مداخلات معنوی و توصیه‌های اعتقادی، اخلاقی و عبادی اسلام برای ارتقاء مناسبات زوج‌ها و حل اختلافات آنان را مورد بحث و بررسی قرار داده است. در همین راستا، تعهد بیشتر به زندگی زناشویی موجب می‌شود که افراد، ادراکات سختگیرانه‌تری در مورد خیانت داشته باشند. نگرشی که افراد در مورد خیانت دارند، احتمال ارتکاب خیانت را افزایش می‌دهد (توپلا - دمیرتای و فینچام، ۲۰۱۸، ص ۲۶۲) نگرش افراد به خیانت، تحت تاثیر جنسیت، دینداری و تجارب خیانت است. نگرش مدافع خیانت، تایید اجتماعی و راحتی جذب یک شریک، رابطه مثبتی با گرایش به خیانت دارد (جاکمن، ۲۰۱۵، ص ۷۴) ضعف اعتقادات دینی، بیشترین اهمیت را در شیوع روابط قرا زناشویی دارد.

اگرچه اغلب مطالعات نشان داده‌اند که رضایت جنسی زوجین، نقش مهمی در رضایت زناشویی دارد، اما پیوند میان رضایت جنسی و رضایت زناشویی، یک پیوند مطلق نیست. برخی از زن و شوهرها، بدون آنکه هیچ‌گونه زندگی فعالی از لحاظ جنسی داشته باشند، گزارش می‌دهند که از رضایت زناشویی قابل ملاحظه‌ای برخوردارند. برخی نیز که از زندگی

1. Tupela - Demirtai and Fincham

2. jackman

جنسی خود لذت می‌برند، از زندگی زناشویی خود ناراضی هستند بنابراین، ارائه مدلی جامع از پیشگیری از خیانت زناشویی، بیش از پیش احساس می‌شود. همچنین در مورد خلاءهای پژوهشی در این زمینه می‌توان گفت که پژوهش‌های انجام‌شده، اغلب به بعد سلامت جنسی پرداخته و دیگر عوامل را نادیده گرفته‌اند. در واقع، تحکیم روابط در خانواده، از جمله مهم‌ترین مسائل در سلامت و رشد فرد و پویایی و توسعه همه‌جانبه در جامعه است.

دین اسلام، اخلاق را عامل اصلی استحکام خانواده می‌داند (حسن‌زاده، ۱۳۹۲، ص ۴۲). قدر مسلم است که خیانت زناشویی، به زوجین و روابط میان آنها صدمه می‌زند. همچنین شواهد نشان می‌دهد میزان داشتن چنین روابطی در بین مردان و زنان به طور مشابهی در حال افزایش است. به دلیل اثرات منفی بالقوه که خیانت می‌تواند بر ثبات رابطه و بهزیستی فرد تحمیل کند، بسیاری از محققین تلاش کرده‌اند تا عواملی که زوجها را در معرض خطر خیانت قرار می‌دهند، شناسایی کنند. با توجه به بافت فرهنگی و دینی ایران، ارائه مدل جامع و بومی که با پس‌زمینه فرهنگی و دینی مردم ایران مطابقت داشته و از متبع مهم و معتبری چون قرآن استخراج شود، ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین، هدف مطالعه حاضر، تدوین شاخص‌های سلامت جنسی و ارائه مدل پیشگیری از خیانت زناشویی از دیدگاه وحیانی مد نظر است.

۱. روش تحقیق

یکی از انواع روش‌هایی که در این پژوهش از آن استفاده شده، روش استنتاجی است. استنتاج به معنای عرضه سؤالات به قرآن و دریافت پاسخ، که امری قراتر از تفسیر تربیتی، تفسیر قرآن به قرآن و تاویل قرآن است و با آنها تفاوت ماهوی دارد. چرا که این تعامل‌ها، از متن قرآن آغاز می‌شود؛ ولی شروع استنتاج، از متن جامعه و مشکلات آن است. با این وجود، تفسیر به رأی نیز نیست؛ زیرا مستنطق با سؤال به سراغ قرآن می‌رود نه با جواب.

(ایزدی و اخوان مقدم، ۱۳۹۲، ص ۱۲۱)

امام علی علیه السلام درباره استنتاج می‌فرماید: «ذَلِكَ الْقُرْآنُ فَاسْتَنْطِقُوهُ وَلَنْ يُنْطِقَ لَكُمْ أَحَدٌ كُمْ عَنْهُ إِنَّ فِيهِ عِلْمَ مَا مَضَى وَعِلْمَ مَا يَأْتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَحُكْمَ مَا بَيْنَكُمْ وَبَيَانَ مَا أَصْحَحْتُمْ

فِيهِ تَخْتَلِفُونَ فَلَوْ سَأَلْتُمُونِي عَنْهُ لَعَلَّمْتُكُمْ؛ قرآن را استنطاق کنید (درحالی‌که) (قرآن) هرگز برای شما سخن نمی‌گوید. من از آن، به شما خبر می‌دهم. به درستی که علم گذشته و آینده تا روز قیامت و حکم آنچه میان شماست و بیان آنچه درباره‌اش اختلاف دارید، در قرآن است و اگر درباره آن از من بپرسید به شما خواهم آموخت». (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۶۰؛ سید رضی، ص ۲۲۳، و قمی، ۱۴۰۴، ج ۱، ص ۳، به نقل از صفره، معارف و پهلوان، ۱۳۸۹، ص ۱۴۲)

از جمله روش‌های دیگر تحقیق در پژوهش حاضر، روش آمیخته (کیفی و کمی) است. روش‌های تحقیق کیفی و کمی، مکمل یکدیگر هستند و این روش، موجب درک بهتر پژوهشگر از حیطه پژوهش خود می‌شود، روش پژوهش ترکیبی با بهره‌گیری از نقاط قوت هر دو رویکرد کمی و کیفی، یک گام به جلو است و منجر به درک گسترده‌ای از مسائل پژوهش می‌شود (کرسول و گرت، ۲۰۰۸، ص ۳۲۹).^۱ برای تدوین مدل پیشگیری از خیانت زناشویی، در این پژوهش ابتدا از روش تحلیل محتوا به منظور استخراج آیات قرآن از تفاسیر (نور، المیزان و نمونه) استفاده شد. در مرحله بعد، تکرارها و هم‌پوشانی‌ها، حذف و یکپارچه‌سازی انجام گرفت و در نهایت، یک طبقه‌بندی اصلی به دست آمد که در این مطالعه، ارائه و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در تحقیق حاضر، برای تعیین میزان ارتباط مدل پیشگیری از خیانت زناشویی، که حاصل اجرای مراحل قبل پژوهش است، از روش دلفی استفاده شد. در این روش، ۲۰ نفر از استادان مبرز علوم قرآنی و مشاور خانواده، ما را در این پژوهش همراهی کردند. بدیهی است که شاخص‌های استخراج شده از نص صریح وحی، صرفاً برای ارائه الگوی پیشگیری، قابل دسترس و مفهومی، به سطوح مختلف جامعه طرح گردیده است که هدف آن، روش کاربردی بیش از پیش مفاهیم غنی و انسان‌ساز کلام خدا در راستای خوشبختی و کمال اشرف مخلوقات در شرایط کنونی جامعه است. واضح است که اعتبارسنجی و یا اجتهاد در برابر نص صریح قرآن کریم، مد نظر محقق در این پژوهش نبوده و نیست؛ لذا ارائه شاخص‌ها از منظر متخصصان قرآنی، صرفاً برای نظرسنجی میزان ارتباط آیات انتخابی از قرآن با

موضوع پژوهش انجام گردیده است. در ادامه، شاخص‌ها و مولفه‌ها، مطابق با الگوی قرآنی، به صورت چک‌لیست تنظیم گردید. در روش میدانی، چک‌لیست مزبور در بین دو گروه از زن و شوهرهای دارا و فاقد خیانت زناشویی اجرا شد تا به صورت واضح و عملی، میزان پایبندی به اصول و مبانی کلام وحی و به عبارتی شاخص‌های سلامت جنسی افراد خانواده تبیین شود و میزان تمیز و تفکیک بین دو گروه پایبند به اصول و عقاید قرآنی و فاقد آن، به عینه مشخص گردد؛ از این رو، الگو و کارآمدی آن، بررسی و اثبات شده است.

در راستای رعایت اصول اخلاقی، موارد ذیل در پژوهش رعایت شدند: در این مطالعه، رضایت آگاهانه برای مشارکت در طرح به صورت شفاهی از مشارکت‌کنندگان دریافت شد (اصل رضایت). برای تکمیل پرسشنامه، اجازه و هماهنگی با مشارکت‌کنندگان به عمل آمد (اصل داوطلبانه بودن). به شرکت‌کنندگان، اطمینان داده شد که اطلاعات پرسشنامه، به صورت محرمانه تلقی شده و صرفاً در راستای پژوهش، به کارگیری خواهد شد. (اصل رازداری)

۲. جامعه آماری و گروه نمونه پژوهش

جامعه آماری پژوهش، کلیه افراد متأهل در سطح شهر تهران در سال ۱۳۹۸ بود. از این جامعه آماری، نمونه‌ای به تعداد ۵۷۲ نفر که ۴۳۰ نفر آنها فاقد خیانت زناشویی و ۱۴۲ نفر از آنها دارای خیانت زناشویی بودند، به نسبت توزیع جنسی، به روش هدفمند، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. انتخاب این زنان و مردان، بر اساس معیارهای ورودی ذیل صورت گرفت:

- ۱- برای مشارکت در تحقیق رضایت داشته باشند.
- ۲- در حال حاضر با همسرشان زندگی کنند.
- ۳- همسر فعلی، اولین و تنها همسرشان باشد.
- ۴- بیش از دو سال از زندگی زناشویی‌شان گذشته باشد.
- ۵- حداکثر عمر ازدواج‌شان ۳۰ سال باشد.
- ۶- فاقد بیماری مزمن جسمانی یا روان‌شناختی باشند.

۳. ابزارها

چک لیست شاخص‌های پیشگیری از خیانت زناشویی: ابتدا محقق تمامی آیات مرتبط با روایط و خیانت زناشویی و تفاسیر مربوط به آنها را از قرآن و تفاسیر المیزان، نور و نمونه استخراج کرد. در این مرحله، با توجه به نتایج روش مرور سیستماتیک، ۱۱ شاخص پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن تهیه شد. در نتیجه، به منظور سنجش وضعیت شاخص‌های مرتبط با پیشگیری از خیانت زناشویی، یک پرسشنامه که شامل ۴۱۳ عبارت از ۱۱ شاخص به دست آمده بود، در یک مقیاس پنج لیکرتی (۰ = هیچ تا ۴ = خیلی زیاد) تدوین گردید.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای استخراج و طبقه‌بندی آیات مربوط به پیشگیری از خیانت زناشویی، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در این تحلیل، داده‌های خام بر اساس استنباط و تفسیر خلاصه شده، درون طبقات قرار می‌گیرد. در این روش، پژوهشگر، مفسری است که داده‌ها را در راستای یافتن قسمت‌های معنادار می‌خواند و پس از یافتن آنها، کدگذاری، طبقه‌بندی و سازمان‌دهی داده‌ها را انجام می‌دهد. این فرایند تا زمانی که طبقات معنادار، با هم ارتباط یافته و درون مایه‌ها خود را نشان دهند، ادامه می‌یابد. طی فرایند تحلیل داده‌ها، ابتدا واحدهای تحلیل^۱ و پس از آن، واحدهای معنایی^۲ مشخص می‌شوند. سپس کدگذاری انجام شد و طی آن، واحدهای معنایی، فشرده و به کد تبدیل شدند. سپس کدها خلاصه و دسته‌بندی شده و طبقات را به وجود آوردند. در نهایت، طبقات با توجه به مشابهت‌ها و تفاوت‌ها، درون مایه را تشکیل دادند.

در بخش کمی، برای تحلیل پرسشنامه، از آزمون کروییت بارتلت برای سنجش روایی، از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای سنجش نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی و همسانی درونی، از تحلیل عاملی اکتشافی جهت تعیین شاخص‌ها، از واریانس

1. Analysis units

2. Meaning units

یک طرفه جهت مقایسه میانگین‌ها و از آزمون فریدمن برای بررسی اهمیت ابعاد استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کمی، از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۱ استفاده گردید.

۵. یافته‌ها

اطلاعات جمعیت‌شناختی

توزیع فراوانی گروه نمونه، به تفکیک جنسیت است. میانگین سنی گروه شرکت‌کننده، ۳۸/۸۹ (انحراف استاندارد = ۱۰/۳۹) بود. سطح تحصیلات، لیسانس با ۲۵۳ شرکت‌کننده، بیشترین و سطح دکتری (۱۲ نفر)، کمترین فراوانی را داشتند. ۱۸ درصد از شرکت‌کنندگان، سطح تحصیلات زیردیپلم، ۲۵ درصد دیپلم و ۱۱ درصد فوق لیسانس را گزارش کردند. میانگین سن ازدواج خود و میانگین سن ازدواج همسر در گروه با خیانت زناشویی، به ترتیب ۲۴/۸۶ سال و ۲۶/۱۷ سال بود.

الگوی پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن کریم چگونه است؟

یازده شاخص به‌دست‌آمده از قرآن در رابطه با مدل پیشگیری از خیانت زناشویی با استفاده از روش تحلیل محتوا، ۸ مؤلفه اصلی در تحلیل عامل اکتشافی توسط داده‌ها مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین، به‌منظور تدوین مدل پیشگیری از خیانت زناشویی بر اساس قرآن، ابتدا این ۸ عامل اصلی و سپس ۵۱ مؤلفه فرعی این عوامل اصلی بین دو گروه با و بدون خیانت زناشویی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج آزمون‌های تحلیل واریانس و تی به ترتیب در جدول ۱ و ۲ گزارش شده است. همان‌طور که در جدول ۱ مشخص است، نمرات دو گروه در همه شاخص‌های هشت‌گانه مدل پیشگیری از خیانت زناشویی در سطح کمتر از ۰/۰۵، دارای تفاوت معنادار است. با توجه به نمرات میانگین گروه‌ها در شاخص‌ها، می‌توان گفت که نمرات شاخص‌های مدل پیشگیری از خیانت زناشویی در گروه بدون خیانت زناشویی، از گروه دیگر به‌طور معناداری بیشتر است که این خود‌گویای روایی شاخص‌های حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی است.

جدول ۱. نتایج آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه نمرات دو گروه با و بدون خیانت زناشویی در شاخص‌های مدل پیشگیری از خیانت زناشویی

شاخص	گروه‌ها	M	SD	منبع تغییرات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
اول: رفتار جنسی سالم	با خیانت	۸۰/۵۴	۲۳/۱۹	بین گروهی	۱	۷۶۳/۶۷	۸/۴۱	۰/۰۰۴
	بدون خیانت	۸۶/۸۱	۲۴/۲۶	درون گروهی	۴۰۴	۸۸/۳۸		
	کل				۴۰۵			
دوم: رفتار جنسی ناسالم	با خیانت	۵۲/۳۱	۱۳/۶۶	بین گروهی	۱	۱۶۸۰/۶۵	۱۵/۵۷	۰/۰۰۰۱
	بدون خیانت	۶۳/۴۷	۱۴/۱۶	درون گروهی	۴۳۹	۱۰۷/۹۲		
	کل				۴۴۰			
سوم: طلاق شایسته	با خیانت	۳۴/۱۸	۱۱/۰۹	بین گروهی	۱	۴۳۳/۶۴	۵/۲۶	۰/۰۰۴
	بدون خیانت	۳۸/۲۴	۱۰/۶۲	درون گروهی	۳۴۴	۱۹۸/۳۷		
	کل				۳۴۵			
چهارم: پایبندی به ارزش‌ها	با خیانت	۹۷/۰۲	۲۹/۵۶	بین گروهی	۱	۱۲۱۶/۴۱	۱۰/۶۹	۰/۰۰۱
	بدون خیانت	۱۰۹/۶۱	۲۷/۳۸	درون گروهی	۴۱۵	۱۱۳/۸۲		
	کل				۴۱۶			
پنجم: داشتن خیانت عفاف و پاکدامنی	با خیانت	۹۱/۱۳	۲۷/۴۸	بین گروهی	۱	۹۲۸/۴۴	۹/۱۷	۰/۰۰۵
	بدون خیانت	۱۰۰/۵۹	۲۶/۲۱	درون گروهی	۴۰۸	۱۳۴/۵۲		
	کل				۴۰۹			
ششم: تعامل مناسب بین زن و شوهر	با خیانت	۷۸/۹۳	۲۲/۶۳	بین گروهی	۱	۶۱۸/۷۳	۶/۴۷	۰/۰۱
	بدون خیانت	۸۴/۹۷	۲۴/۸۵	درون گروهی	۳۸۲	۶۴/۱۹		
	کل				۳۸۳			
هفتم: روش‌های مقابله با انحرافات جنسی	با خیانت	۳۷/۱۷	۹/۰۶	بین گروهی	۱	۳۷۱/۵۷	۴/۸۸	۰/۰۰۴
	بدون خیانت	۴۰/۸۸	۱۱/۴۶	درون گروهی	۳۹۷	۷۰/۷۱		
	کل				۳۹۸			
هشتم: ازدواج مناسب	با خیانت	۸۲/۷۹	۲۴/۴۹	بین گروهی	۱	۱۰۳۴/۹۲	۱۰/۰۶	۰/۰۰۱
	بدون خیانت	۹۰/۰۸	۲۷/۹۶	درون گروهی	۴۴۶	۷۱/۳۹		
	کل				۴۴۷			

با توجه به نتایج آزمون‌های تی مستقل، به جز زیرمؤلفه قباحث ظهار، بین گروه دارا و بدون خیانت، از نظر تمامی زیر مؤلفه‌ها در سطح معناداری کمتر از ($p < 0/05$) تفاوت معناداری وجود دارد. همان‌طورکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین مؤلفه‌های الگوی پیشگیری از خیانت زناشویی در گروه دارای خیانت زناشویی نسبت به مورد مشابه در گروه فاقد، از اهمیت کمتری برخوردار است. به بیان دیگر، می‌توان گفت تأثیر مولفه‌های اصلی و فرعی در میزان پیشگیری از خیانت زناشویی، استحکام خانواده، سلامت جنسی جامعه و رشد و تکامل افراد، بسیار حائز اهمیت است.

جدول ۲: نتایج آزمون تی مستقل در رابطه با مؤلفه‌های شاخص‌های مدل پیشگیری از خیانت زناشویی بین زوجین در دو گروه دارای خیانت و بدون خیانت زناشویی

عامل	مؤلفه‌ها	گروه دارای خیانت		گروه بدون خیانت		تی مستقل		
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	Sig
پایبندی به ارزش‌ها	داشتن ایمان	۱۵/۹۲	۲/۶۸۲	۱۶/۹۴	۲/۹۸۳	-۲/۶۰۹	۵۷۰	۰/۰۰۱
	داشتن تقوا	۱۶/۴۶	۲/۷۷۴	۱۸/۸۷	۳/۳۶۴	-۷/۷۲۸	۵۷۰	۰/۰۰۱
	پرهیز از گناه	۱۸/۷۳	۴/۱۴۵	۲۲/۹۲	۴/۴۲۸	-۹/۹۴۲	۵۷۰	۰/۰۰۱
	امید به پاداش	۱۳/۹۳	۲/۲۲۴	۱۴/۳۷	۲/۳۶۱	-۶/۳۹۱	۵۷۰	۰/۰۰۱
	طلب امداد الهی	۱۸/۷۴	۴/۸۹۹	۲۲/۳۰	۴/۸۱۵	-۷/۴۰۳	۵۷۰	۰/۰۰۱
داشتن حیا، عفاف و پاکدامنی	رعایت حدود و مرزها	۳۰/۹۹	۷/۰۹۱	۴۲/۶۷	۷/۹۶۸	-۱۵/۵۵۰	۵۷۰	۰/۰۰۱
	رعایت پوشش	۳۲/۰۸	۸/۵۸۵	۳۷/۵۲	۷/۹۲۰	-۶/۹۴۳	۵۷۰	۰/۰۰۱
	حفظ نگاه	۱۲/۷۴	۱/۷۱۶	۱۳/۹۹	۱/۸۰۸	-۷/۲۴۰	۵۷۰	۰/۰۰۱
	حفظ حیای فرج	۱۳/۱۴	۱/۷۹۷	۱۴/۷۲	۱/۸۰۲	-۹/۰۳۹	۵۷۰	۰/۰۰۱
	پاکدامنی	۳۱/۹۰	۷/۲۱۵	۳۴/۱۶	۶/۹۱۶	-۳/۳۴۲	۵۷۰	۰/۰۰۱

عامل	مؤلفه‌ها	گروه دارای خیانت		گروه بدون خیانت		تی مستقل			
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	Sig	
ازدواج مناسب	خواستگاری مناسب	۵/۳۲	۱/۷۸۵	۶/۶۸	۱/۸۳۲	-۷/۷۰۵	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	همسانی دینی	۱۴/۲۲	۴/۲۲۱	۱۷/۶۷	۴/۴۹۸	-۸/۰۴۷	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	تناسب جنسی	۱۴/۳۸	۲/۵۹۵	۱۵/۶۰	۲/۶۴۴	-۴/۷۶۹	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	پرهیز از ازدواج‌های حرام	۳۳/۷۵	۱۰/۶۷۱	۳۶/۸۵	۱۰/۴۲۰	-۳/۰۶۰	۵۷۰	۰/۰۰۲	
تعامل مناسب بین زن و شوهر	عدم برتری زن و مرد	۱۴/۵۴	۲/۸۱۲	۱۵/۶۵	۲/۴۵۶	-۴/۵۳۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	انجام وظایف از سوی زن	۱۸/۱۳	۴/۸۶۸	۲۲/۰۳	۵/۱۸۱	-۷/۱۹۰	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	انجام وظایف از سوی مرد	۱۳/۲۳	۱/۸۸۱	۱۴/۱۷	۲/۰۴۹	-۴/۱۸۱	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	پرداخت مهریه و حقوق مالی زن	۳۴/۴۲	۹/۶۳۸	۳۶/۶۵	۱۰/۱۰۶	-۲/۲۷۱	۵۷۰	۰/۰۲۴	
	مرد سرپرست خانواده	۱۳/۵۹	۱/۸۳۲	۱۴/۳۳	۱/۷۷۸	-۴/۲۹۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	عشق و محبت	۱۵/۴۷	۲/۴۰۵	۱۶/۳۱	۲/۴۴۶	-۳/۵۴۲	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	فرزندآوری	۲۰/۵۵	۴/۲۳۹	۲۳/۰۶	۴/۳۳۴	-۵/۹۹۴	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	مراقبت از همسر	۹/۲۹	۱/۹۹۱	۹/۸۲	۱/۹۱۷	-۲/۸۵۳	۵۷۰	۰/۰۰۴	
	امنیّت در روابط زناشویی	۱۴/۶۴	۲/۹۷۸	۱۶/۴۸	۲/۶۸۹	-۶/۸۷۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	رعایت آداب روابط زناشویی	۳۸/۸۸	۹/۶۷۳	۵۰/۶۴	۱۰/۴۵۶	-۱۱/۸۳۱	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	حل تعارض زناشویی	۴۱/۸۰	۹/۶۳۵	۴۹/۳۷	۹/۰۹۷	-۸/۴۶۲	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	طلاق به عنوان راه رهایی	۱۴/۱۱	۲/۶۹۴	۱۵/۰۳	۲/۹۳۳	-۳/۳۱۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	طلاق شناسیده	طلاق شایسته	۱۸/۰۶	۵/۰۴۱	۲۲/۱۷	۵/۱۳۴	-۸/۳۲۰	۵۷۰	۰/۰۰۱
		نگه داشتن عده طلاق	۱۷/۵۸	۳/۴۵۷	۱۸/۵۵	۳/۷۶۷	-۲/۷۱۸	۵۷۰	۰/۰۰۷
امکان رجوع به همسر در زمان عده		۱۶/۸۴	۲/۴۰۸	۲۲/۲۵	۲/۲۱۳	۳۴/۷۱۸	۵۷۰	۰/۰۰۱	
شرایط طلاق		۱۶/۳۵	۳/۳۵۶	۱۷/۷۳	۳/۴۵۱	-۴/۱۶۸	۵۷۰	۰/۰۰۱	
حقوق زن بعد از طلاق		۲۸/۳۱	۵/۶۷۶	۳۰/۳۸	۵/۵۱۲	-۳/۸۵۴	۵۷۰	۰/۰۰۱	
قباحت ظهار		۱۳/۵۹	۲/۱۳۸	۱۳/۹۰	۲/۰۲۸	-۱/۵۷۳	۵۷۰	۰/۱۱۶	

عامل	مؤلفه‌ها	گروه دارای خیانت		گروه بدون خیانت		تی مستقل			
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	T	df	Sig	
رفتار جنسی سالم	حفظ پاکدامنی تا ازدواج	۱۳/۶۸	۱/۹۷۶	۱۵/۷۷	۱/۷۶۹	-۱۱/۸۳۰	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	رابطه جنسی در چارچوب شرعی	۱۷/۳۱	۳/۴۸۵	۲۱/۳۲	۳/۶۱۷	-۱۱/۵۹۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	پرهیز از به‌فحشا کشاندن دیگران	۱۵/۱۱	۲/۴۰۸	۱۶/۵۹	۲/۳۲۱	-۶/۵۵۹	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	مراقبت زنان از تحریک جنسی مردان	۱۶/۳۳	۲/۳۵۴	۱۶/۹۶	۲/۳۴۰	-۲/۷۲۴	۵۷۰	۰/۰۰۷	
	محافظت از بیداری جنسی در کودکان	۳۱/۵۱	۴/۵۹۴	۳۴/۴۱	۴/۸۸۵	-۶/۲۳۸	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	حرام و گناه بودن زنا	۴۲/۸۲	۵/۷۴۳	۳۷/۶۷	۶/۶۴۹	۸/۲۶۱	۵۷۰	۰/۰۰۱	
رفتار جنسی ناسالم	حرام و گناه بودن لواط	۱۸/۰۸	۲/۶۴۷	۱۶/۵۵	۲/۱۵۸	۶/۹۰۰	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	آثار و پیامدهای زنا و لواط	۱۷/۱۹	۲/۱۸۹	۱۶/۱۲	۲/۰۲۶	۵/۳۳۲	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	مقصر بودن زنا/ لواط‌کار	۲۴/۱۸	۳/۲۹۱	۱۸/۸۷	۳/۱۷۵	۱۷/۱۳۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	افرادی به‌عنوان مروجان فحشا	۱۱/۷۵	۱/۵۷۷	۱۱/۴۱	۱/۵۷۵	۲/۲۲۷	۵۷۰	۰/۰۲۶	
	اثبات زنا و پرهیز از تهمت	۲۹/۹۷	۵/۳۸۰	۲۸/۰۷	۵/۸۱۷	۲/۴۴۹	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	دفاع از خود در برابر تهمت زنا	۱۱/۸۰	۱/۶۰۳	۱۱/۲۱	۱/۶۶۲	۳/۷۲۱	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	تهمت از روی دشمنی	۱۵/۴۴	۱/۹۳۳	۱۲/۷۸	۱/۷۲۴	۱۵/۴۵۸	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	عقوبت تهمت‌زنندگان	۲۸/۲۸	۲/۴۵۶	۲۶/۶۵	۲/۴۸۹	۷/۰۱۳	۵۷۰	۰/۰۰۱	
	روش‌های مقابله با انحرافات جنسی	رسوایی	۱۴/۵۳	۲/۱۶۳	۱۲/۶۲	۱/۹۳۷	۹/۸۸۹	۵۷۰	۰/۰۰۱
		عقوبت الهی	۶/۸۲	۱/۴۲۱	۵/۸۱	۱/۵۰۳	۷/۰۸۵	۵۷۰	۰/۰۰۱
توبه		۲۱/۹۷	۳/۱۰۱	۱۹/۶۲	۳/۷۷۶	۶/۲۹۵	۵۷۰	۰/۰۰۱	
برخورد شوهر با نافرمانی زن		۲۷/۴۴	۴/۹۴۹	۲۳/۷۹	۴/۶۸۹	۷/۹۲۸	۵۷۰	۰/۰۰۱	
تنبیه از سوی حاکم		۲۳/۹۱	۴/۲۲۱	۲۲/۱۰	۴/۱۵۹	۴/۴۸۷	۵۷۰	۰/۰۰۱	
تنبیه اجتماعی		۱۹	۱/۹۸۲	۱۷/۱۰	۲/۱۵۳	۹/۳۱۶	۵۷۰	۰/۰۰۱	

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف تدوین مدل پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن کریم صورت گرفت که در آن، به بررسی آیات و مستندات کلام وحی در موضوع شاخص‌های روابط و خیانت زناشویی پرداخته شد، بر اساس یافته‌های کیفی، ۸ مؤلفه پیشگیری از خیانت زناشویی، استخراج و در نهایت، مدل پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن تدوین شد. نتایج آزمون‌های تحلیل واریانس نشان می‌دهد که در دو گروه، در تمامی مؤلفه‌های اصلی، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج آزمون تی مستقل نشان داد که به جز زیرمؤلفه قباح ظهار، بین گروه دارای خیانت و بدون خیانت، از نظر تمامی زیرمؤلفه‌ها، تفاوت معناداری وجود دارد. این عوامل اصلی و مؤلفه‌های آنها به صورت تصویری در شکل ذیل نشان داده شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر، با یافته‌های مطالعات پیشین در این زمینه همسو است. برای مثال، مطالعات پیشین نشان داده‌اند که عفت جنسی و حفظ پوشش زن، غیرت مرد نسبت به برهنگی همسر خود، حجاب زن از نامحرم (فروتن، ۱۳۹۶، ص ۶۸)، روابط کلامی پسندیده و مطابق با عرف جامعه، سرپرستی شوهر در منزل، رعایت حدود روابط جنسی، حفظ معنویت و دینداری در مداخلات معنوی، توصیه‌های اعتقادی، اخلاقی و عبادی اسلام برای ارتقاء مناسبات زوج‌ها و حل اختلافات آنان (سالاری فر، ۱۳۹۳، ص ۷۲)، برخورداری همسران از همدلی، صمیمیت، تفاهم، آگاهی، مهارت‌های ارتباطی، سبک‌های دلبستگی و عشق‌ورزی (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۲۵۳)، تقویت اعتقادات دینی (غفوریان و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۳۵) وجود شباهت ارزش‌های دینی در میان زوجین و همچنین پایبندی آنها به ارزش‌های مذهبی و باورهای غنی (یوسفی، کریمی پور و امانی، ۱۳۹۵، ص ۶۰)، هوش معنوی، پایبندی به ارزش‌های دینی، اهمیت اعتبار و جایگاه اجتماعی، وجود فرزند و یا فرزندان در خانواده و وجود حمایت خانوادگی (کمال‌جو و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۴۱)، از موارد و مؤلفه‌های پیشگیری از خیانت زناشویی محسوب می‌شوند.

بنابراین، مطالعات پژوهشی پیشین، از مدل ارائه شده در این مطالعه حمایت می‌کنند. در واقع، همان‌طور که این مدل نشان می‌دهد، باورهای معنوی و دینی، همانند سدی در مقابل اقدام به خیانت و نیز پیشگیری از آن عمل می‌کنند. برای درک بهتر از این مدل، این الگو به صورت نمودار ترسیم شده است:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مدل پیشگیری از خیانت زناشویی از منظر قرآن

محدودیت‌ها و پیشنهادات پژوهش

یکی از محدودیت‌های این پژوهش این بود که به دلیل حاکمیت دینی در کشور ما، با وجود اینکه پرسشنامه‌های این پژوهش فاقد اطلاعاتی بودند که هویت پاسخ‌دهنده را افشا نمایند، ولی باز هم این احتمال وجود دارد که افراد، از ابراز دقیق مکتوبات درونی خود طفره رفته یا آنکه احیاناً تلاش کرده باشند خود را مذهبی‌تر از آنچه که هستند، نشان دهند.

این پژوهش بر اساس آیات قرآن کریم به انجام رسیده است. لذا از تفاسیر روایی و محتوایی در تدوین آن استفاده شده است، به نظر می‌رسد، چنانچه تفاسیر روان‌شناختی از آیات قرآن در دسترس می‌بود، محتوای پژوهش، بیش از پیش، غنی‌تر و کاربردی‌تر می‌گردید. همچنین با توجه به حساسیت تأیید خیانت زناشویی می‌توان این احتمال را داد که برخی از افراد، که تجربه خیانت داشته‌اند، آن را ابراز نکرده باشند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

قرآن کریم

الف) فارسی

۱. ایزدی، مهدی و اخوان مقدم، زهره (۱۳۹۲ش)، «ضرورت، ماهیت و روش استنطاق از منظر روایات اهل بیت (علیهم السلام)»، *مطالعات قرآن و حدیث*، سال ۱۳، ش ۲، ص ۱۰۳-۱۲۶.
۲. بختیاری، انسیه؛ حسینی، سعیده؛ عارفی، مختار و افشاری‌نیا، کریم (۱۳۹۸ش)، «مدل علی روابط فرازنشویی بر اساس سبک‌های دلبستگی و طرحواره‌های ناسازگار اولیه: نقش واسطه‌ای صمیمیت زنشویی و سبک‌های عشق‌ورزی»، *آموزش بهداشت و ارتقای سلامت*، دوره ۷، ش ۲، ص ۲۴۵-۲۵۸.
۳. حسن‌زاده، صالح (۱۳۹۲ش)، «عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی»، *معارف اسلامی*، دوره ۴، ش ۱۵، ص ۴۵-۶۸.
۴. رضایی، جواد؛ احمدی، احمد؛ اعتمادی، عدرا و رضایی حسین‌آبادی، مریم (۱۳۹۱ش)، «تأثیر آموزش زوج‌درمانی اسلام‌محور بر تعهد زنشویی زوجین»، *روان‌شناسی و دین*، ش ۱، ص ۳۷-۶۰.
۵. سالاری‌فر، محمدرضا (۱۳۹۳ش)، «طبقه‌بندی آسیب‌های روابط همسران در متون اسلامی»، *مطالعات اسلامی زنان و خانواده*، سال اول، ش ۱، ص ۶۱-۷۸.
۶. صفره، حسین؛ معارف، مجید و پهلوان، منصور (۱۳۸۹ش)، «استنطاق قرآن»، *پژوهش‌های قرآن و حدیث*، دوره ۱، ش ۴۳، ص ۱۳۹-۱۶۳.
۷. طباطبایی، محمدحسین (۱۳۸۶ش)، *ترجمه تفسیر المیزان (جلد ۱ تا ۸)*، ترجمه: ناصر مکارم شیرازی، تهران: دار الکتب السلامیه.
۸. علی‌بابایی، احمد، (۱۳۸۶ش)، *برگزیده تفسیر نمونه (جلد ۱ تا ۵)*، تهران: دار الکتب اسلامیه.
۹. عنایت غلام‌پور، منیره؛ عبدالله‌زاده، حسن؛ امیرشاهی، مهربانو و ثناگو، اکرم (۱۳۹۶ش)، «ارتباط ویژگی‌های شخصیتی، الگوهای ناسازگار اولیه، خوش‌بینی و بدبینی با توجیه خیانت زنشویی در افراد متاهل»، *روان‌پرستاری*، دوره ۵، ش ۱، ص ۸-۱۳.
۱۰. غفوریان‌تورزی، پریسا؛ اصغری ابراهیم‌آباد، محمد جواد؛ عبدخدایی، محمد سعید و کیمیایی، علی. (۱۳۹۷ش)، نقش عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و مذهبی در روابط فرازنشویی زنان متاهل و ارائه یک مدل درمان بر اساس عوامل مرتبط: یک پژوهش کیفی»، *مطالعات اجتماعی، روانشناختی زنان*، سال ۱۶، ش ۴، ص ۷-۴۲.
۱۱. قروتن، کاظم (۱۳۹۶ش)، «سلامت جنسی در جامعه ایران»، *موعود*، ش ۱۹۴، ص ۶۷-۷۲.
۱۲. قرائتی، محسن (ج ۱، چاپ اول، ۱۳۸۸؛ ج ۲، ۴ و ۵، چاپ چهارم، ۱۳۸۹؛ ج ۶، چاپ دوم، ۱۳۸۸؛ ج ۷، چاپ پنجم، ۱۳۸۷ و ج ۸، ۹ و ۱۰، چاپ ششم، ۱۳۹۰ش)، *تفسیر نور*، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۱۳. کمال‌جو، علی؛ نریمانی، محمد؛ عطادوخت، اکبر و ابوالقاسمی، عباس (۱۳۹۵ش)، «پیش‌بینی روابط فرازنشویی بر اساس هوش معنوی، هوش اخلاقی، رضایت زنشویی و استفاده از شبکه‌های مجازی

- اجتماعی با نقش تعدیل‌کنندگی جنسیت»، مشاوره و روان‌درمانی خانواده، دوره ۶، ش ۲، ص ۳۹-۶۷.
۱۴. مومنی، خدامراد؛ کرمی، جهانگیر و جوینی‌زادگان، ندا (۱۳۹۶ش)، «رابطه هیجان‌خواهی، عاطفه مثبت و منفی و ناگویی هیجانی با خیانت زناشویی»، سلامت و مراقبت، ش ۴، ص ۲۳۱-۲۳۱.
۱۵. نوایی، جعفر و محمدی آریا، علیرضا (۱۳۹۴ش)، «بررسی ارتباط طرحواره‌های اولیه ناسازگار با توجیه روابط فرازناشویی در میان افراد متأهل»، روان‌پرستاری، دوره ۳، ش ۴، ص ۱۸-۲۷.
۱۶. یوسفی، ناصر؛ کریمی‌پور، بنت‌الهدی و امانی، احمد (۱۳۹۵ش)، «بررسی مدل باورهای مذهبی، سبک‌های حل تعارض و تعهد زناشویی با نگرش نسبت به خیانت زناشویی»، مشاوره کاربردی، دوره ۷، ش ۷، ص ۴۷-۶۴.

ب) لاتین

1. **Abrahamson, I., Hussain, R., Khan, A., & Schofield, M. J.. What helps couples rebuild their relationship after infidelity?. Journal of Family Issues, (2012), 33(11), 1494-1519.**
2. rebuild their relationship after infidelity?. Journal of Family Issues, 33(11), 1494-1519. .2010
3. Braithwaite, S. R., Delevi, R., & Fincham, F. D. (2010). Romantic relationships and the physical and mental health of college students. *Personal Relationships, 17*(1), 1-12.
4. Chou, D., Cottler, S., Khosla, R., Reed, G. M., & Say, L. (2015). Sexual health in the International Classification of Diseases (ICD): implications for measurement and beyond. *Reproductive Health Matters, 23*(46), 185-192.
5. Creswell, J. W., & Garrett, A. L. (2008). The "movement" of mixed methods research and the role of educators. *South African journal of education, 28*(3), 321-333.
6. Emery, R. E., Horn, E. E., & Beam, C. R. (2012). Marriage and improved well-being. In Marsha Garrison and Elizabeth S. Scott, *Marriage at the Crossroads: Law, Policy, and the Brave New World of Twenty-First-Century Families* (pp. 126-141). Cambridge University Press.
7. Fincham, F. D., & May, R. W. (2017). Infidelity in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology, 13*, 70-74.
8. Jackman, M. (2015). Understanding the cheating heart: What determines infidelity intentions?. *Sexuality & Culture, 19*(2-84), (1) .
9. Toplu-Demirtaş, E., & Fincham, F. D. (2018). Dating infidelity in Turkish couples: the role of attitudes and intentions. *The Journal of Sex Research, 55*(2), 252- 268
10. World health organization (2018). Gender and reproductive rights, glossary, sexual health. Retried September 15. 2020, from www. Who. Int World Health Organization.